

Ювілеї

Михайло ЧОРНОПИСКИЙ
УЧЕНИЙ З ПОЧУТТЯМ
СУМЛІННОСТІ Й ПОРЯДНОСТІ

Mykhailo CHORNOPYSKY. A Scientist with a Trait of Diligence and Uprightness.

Здавалось би, на таких моральних категоріях мала би ґрунтуватися життєва платформа кожної людини, яка росла і формувалася у вільних умовах вільного від гніту суспільства, в якому як найвища цінність шанується гідність людини. Романові Кирчіву судилося прийти у цей світ за обставин поневолення нашого краю бруталним окупаційним режимом польських шовіністів-великодержавників-українофобів, які нівечили почуття людської гідності у дитини з перших днів за шкільною партою. 1939 р. дев'ятирічний школяр побачив нового окупанта у масці "визволителя" – визволителя від усього освяченого не тільки рідною традиційною духовністю – святково-обрядовою, родинно-звичаєвою, національно-патріотичною, – а й матеріально-майновою – позбавлення селянина-трудівника від святої земельки, коней, воза і плуга, клуні, вивозу "до білих ведмедів" цілих родин та повальних арештів найсвідоміших українців... Жакіття голодомору, Соловків та Сибіру: "поїдеш до білих ведмедів", – грозили кожному непокірному ці московські "совіти", а нагло втікаючи від наступу нових "визволителів", покинули в катівнях по всьому краю гори замордованих...

На очах одинадцятирічного школяра стала зміна криваво-червоних на криваво-брунатних окупантів, які ретельно виловлювали не тільки жидів і циганів для масового знищення, а й українських патріотів для публічної страти розстрілами та шибеницями у Дрогобичі, Станіславі (нині Івано-Франківськ), Коломиї, Луцьку, Чорткові та інших містах. Окупанти у кривавому двобої за світове панування спустошували Україну, зусібч прагнули винищити національних патріо-

тів. Юнак-гімназист у Дрогобичі з бойківського села Корчин став свідком формування могутнього українського народного опору всім зайдам-поневолювачам – опору, що тривав ціле воєнне і післявоєнне десятиліття.

Московсько-більшовицька тиранія, підбадьорена перемогою над своїм суперником – німецьким нацизмом, ще бруталніше не лише фізично, а й морально-психологічно вичавлювала з українця дух непокори, волелюбності і почуття національної та людської гідності: молодшим школярам примусово зав'язували піонерські галстуки, старших насильно тиснули в комсомол, а для дорослих мали окупанти цілий букет засобів для насадження свого хомута. Простіше було опиратися простому робітникові – "від мене лопати чи молотка не відберуть", – казав він, гірше було селянинові-колгоспникові, бо йому щовесни за невироблені трудовні грозили обрізати город попід самий поріг... Ще скрутніше було освіченому фахівцеві, професійна праця якого цілком залежала від волі шайки партійних погоничів: від нього вимагали не тільки смиренної покірності,

лояльності до режиму, а й засвідчення прислухувати йому – записатися в партію, безумовно виконувати всі приписи ненависної влади, а то й бути інформатором (донощиком, сексотом) тощо. Особливо діставалося від партійної шайки інтелігентам-гуманітаріям – науковцям, педагогам, культосвітнім працівникам – “бійцям ідеологічного фронту”, за визначенням московських ординців. Роман Кирчів після здобуття фаху учителя-україніста в Дрогобицькому педінституті та отримання з протекції І.Крип’якевича посади наукового працівника в тодішньому Інституті суспільних наук АН УРСР (тепер Інститут українознавства ім. Крип’якевича) потрапив саме до цієї найбільш підозрілої в окупантів і найбільш принижуваної категорії українських інтелектуалів.

Такий екскурс у минуле роблю тільки задля розуміння нинішнім поколінням молоді української інтелігенції пережитого Ювіляром, а також задля осмислення власного сприймання його особи від першого заочного знайомства з ним. А відбулося це знайомство десь після 1962 р. в Києві, коли я став аспірантом професора Івана Пільгука на кафедрі української літератури у Київському педінституті ім. Горького (тепер Національний педуніверситет ім. Драгоманова). Посередниками почутого про Романа Кирчіва зі Львова стали мої старші віком друзі ще з Чернівецького університету, родом, як і Ювіляр, з Бойківщини та ще й його однолітки – Михайло Пазяк (Царство Йому небесне) з Ілемні та Михайло Гуць (нині професор Київського міжнародного університету) з Іванівки Рожнятівського р-ну Івано-Франківської обл. Пазяк тоді закінчив аспірантуру у Пільгука, а Гуць уже був молодшим науковим співробітником в академічному Інституті мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М.Рильського.

Окупанти так нашпиговували у ті часи тайними вивідувачами кожен колектив, – та ще й серед студентства Західної України! – що тільки, як кажуть, шостим чуттям можна було пізнати надійного товариша, і то в тривалому часі студентського гуртожитку. Мені й досі дивно, як ми ввійшли в довіру один до одного, так що старшим товаришам з Бойківщини я таємно давав читати заборонені книжки мого найстаршого

брата Івана, довоєнного гімназиста в Городенці, а тоді в’язня в таборі Уралу. Це зокрема були історії українського письменства С.Єфремова, О.Барвінського. За читання такої літератури тоді щонайменше виганяли з університету з наступними наслідками політичного стеження. Мабуть, важливим для такого зближення було й те, що Михайла Гуця, як і мого землянина Богдана Гулу, ще в школі не вписали у комсомол, бо, скажімо, мене, як і деяких моїх однокласників, класний керівник у школі самовільно вписував у цей “резерв партії”, аби відзвітувати про свою “виховну” роботу. Ті, кому пощастило випасти з такого вписування, ставали об’єктом цькування. Отож уже в Києві у своєму гурті ми обмірковували різні питання політичного та культурного життя, – а була то хвиля т. зв. хрущовської відлиги! – з’ясовували хто є хто серед українців не тільки Києва, а й Львова, українців старших і молодих. Ось з тих розмов увійшло у мою пам’ять й ім’я Романа Кирчіва, Михайла Косіва, Степана Злупка та інших молодих науковців-львів’ян.

Ближче знайомим ім’я Романа Кирчіва стало мені в 1964 р., коли на прохання наукового керівника професора Івана Пільгука я відклав свою дисертаційну працю про творчість Володимира Самійленка, щоб прилучитися до співпраці над антологією “Письменники Західної України 30–50-их рр. ХІХ ст.”. Кремлівські сталіністи саме тоді зупинили “відлигу”, їхні ідеологічні цербери накиннулися і на видавництво “Дніпро”, де готувалася ця антологія. Вони, як казав заввідділом художньої літератури Микола Сидоренко, противилися видавати твори “якихось там попів”, – треба було якомога швидше видання пусти у світ. Праця над антологією спонукала мене глибше вивчити добу “будителів галицького люду”, їхні контакти зі слов’янським світом, середовищем польської культури, а це вже була сфера наукових зацікавлень Романа Федоровича. Не випадково він став одним із рецензентів згаданої антології.

Не знаючи ще особисто Ювіляра, з його праць я відчув, що він, як і мої старші приятелі-бойківчани, людина порядна і щиро віддана служити правдивій українській науці. Його духовне ество формувала та ж реальність, що й інших синів Бойківщини. Про неї М.Пазяк згадував:

“...Гори мої гори, пишні мої Горгани! Магуро, Нягро, Стовбо, Аршице! Немов зараз стоїте ви у мене перед очима. Скільки-то далось вам набачитися людського лиха, і горя, і крові! Переходили по вас монголи, і були тут страшні та криваві січі; польські, угорські війська; билися по вас опришки з шандарями, а все ж не бачили ви такого розливу крові, як прийшлося вам побачити за мого дитинства і юности... Коли б уся та кров піднялася на поверхню, то стали би ви червоними. А за кожним вашим корчиком мусіла би бути могила з березовим хрестом...”.

Безпосередньо звела нас до спільної праці з Ювіляром як Головою секції етнографії і фольклористики НТШ участь у травні 1991 р. в оргкомітеті наукової конференції у Тернопільському педінституті (тепер педагогічному університеті ім. В.Гнатюка), присвяченій 120-річчю від дня народження Володимира Гнатюка. На моїх плечах лежало багато організаційних обов'язків того заходу, і я був щасливий від спілкування з чоловіми керівниками НТШ Олегом Романівим, Олегом Купчинським та Романом Кирчівим. Саме тоді струхлявіле ярмо комуністично-більшовицьких ординців розсипалося, активне, національно свідоме студентство Тернополя згуртувалося в культурологічному товаристві “Вертеп”, розгортало свої патріотично-просвітницькі акції по всій Україні, просило моєї ідейно-методичної опіки. Молодь активно бралася за вивчення історії національно-визвольної боротьби з окупантами, за пошук знищених могил полеглих героїв, за запис фольклорних творів про них. І коли один з вертепівців, мій студент, Ростислав Крамар, зібравши відповідний матеріал на Західному Поділлі, забажав виконати наукове дослідження фольклору національно-визвольної боротьби українського народу 1940–50 рр., я його без вагань скерував під наукове керівництво Романа Кирчіва. У жовтні 1996 р. у Київському університеті ім. Т.Шевченка Р.Крамар під науковим керівництвом Романа Федоровича успішно захистив першу в Україні дисертаційну працю про безсмертний подвиг Української Повстанської Армії. Зайве нагадувати, що це була не тільки неабияка нова сторінка у нашій фольклористиці, а й громадянська сміливість і мужність ученого-керівника та його дисертанта, бо й сьогодні антиукраїнські

сили в Україні та поза її межами шалено лютують від повернення до історичної правди про визвольні змагання українців у ХХ ст.

З переїздом до Львова у 1995 р. і працею на кафедрі української фольклористики ім. Ф.Колесси у Львівському національному університеті ім. І.Франка продовжилася моя якнайтісніша співпраця з Ювіляром на полі української фольклористики: він в університеті постійно член спеціалізованої ученої ради для захисту кандидатських і докторських дисертацій, учасник наукових семінарів на кафедрі, часто головує в державній атестаційній комісії вихованців кафедри. Як співавтор він 69 статтями доклав найвагомішу частку до виданого в 2008 р. словника-довідника “Українська фольклористика”. У своїх статтях довідника Р.Кирчів найповніше висвітлив етнографічний регіоналізм України, дав нове освітлення важливих проблем фольклористичної жанрології і методології, окремих фольклористичних наукових осередків та визначних пам'яток української фольклористики. Ретельність, сумлінність, пунктуальність, принциповість – це головні риси Кирчіва-науковця, скромність, порядність, доброзичливість – це його людські якості.

Уже 15 років маю втіху безпосередньо співпрацювати з Романом Кирчівим у Секції фольклористики та етнографії НТШ, яку він очолює. Де кілька років тому він передав на мене головування у фольклористичній Комісії цієї Секції. Нелегка фазу у своїй історії переживає нині НТШ через матеріальну скруту, повну байдужість влади до долі Товариства, яке принесло неоціненну користь для української науки. Сковує активність членів Товариства перевантаженість на місці своєї фахової праці... Тому всі ми, члени Товариства, відчуваємо докір сумління за неповно і невчасно виконані праці. Та в мобілізаційному напрямку особливу вагу мають такт і людські якості керівника Секції – нашого нинішнього Ювіляра, бо як не скрипить той віз науки, а таки не стоїть на місці, і вже в редакційному процесі готується черговий об'ємистий том “Записок”, проводять свої засідання Комісії. І все це значною мірою завдяки Роману Федоровичу – визначному Ученому і Людині, якому щиро бажаємо ще багато літ плідної праці і доброго здоров'я.

З роси Вам і з води, дорогий наш Друже!